

SARS E HOPOLA MATSATSI A 16 A KGAGHLANO LE DIKGOKA TSA BONG MMOHO LE LETSATSI LA MATJHABA LA DITOKELO TSA BOTHO

10 Tshitwe 2021, Tshwane – Kajeno ke Letsatsi la Matjhaba la Ditokelo tsa Botho, mme ka nako eo Matsatsi a 16 a Kgahlano le Dikgoka tsa Bong a ntse a a ya a fela, SARS e bile le ketsahalo ya sehopotso mmoho le Motlotlehi Justice Edwin Cameron jwalo ka sebui sa moeti hore ho ke ho buisanwe le ho hopola letsatsi lena la bohlokwa khalendareng ena ya rona ya Afrika Borwa.

“62.7% ya basebetsi ba SARS ke basadi, mme sena se bontsha hore re ananela tema ya bohlokwa e kgathwang ke basadi baahing le setjhabeng ka kakaretso. Ba kgatha tema tse fapaneng ho qala ka ya ho ba mosebetsi ya nang le boleng, Mme ya kgathallang, moradi, mosebetsimmoho, moetapele mmoho le tema tse ding tsa bohlokwa setjhabeng. Ho bohlokwa hore kaofela ha rona re bontshe basadi ba maphelong a rona mokgwa oo re ba tshehetsang le ho ba kgathalla ka teng. Re lokela ho hopola ntlha ya hore ditokelo tsa basadi ke ditokelo tsa botho. Ha lefatshe le ntse le tsamaela ho ya tekanong ya banna le basadi tabeng tse mabapi le tekano ya moputso, tekano setjhabeng le tekano ya ho hlahisa maikutlo, ho a hlokeha ebile re lokela ho hopola hore kaofela re batho mme re a lekana le hore tlhompho e lokela ho fuwa bohle,” ho rilao Khomishenara Edward Kieswetter.

Ketsahalo ya kajeno ya sehopotso e qadile ka seriti ka bopaki bo tswang botebong ba pelo ka mosebetsi wa SARS, eo e leng mophonyohi wa Dikgoka tsa Bong (GBV). O ile a re bolella ka tsa bophelo ba hae le ka moo a kgonneng ho hlola tlhekefetso ena ka teng. Kajeno o ile a bua mme a ba lentswe la ba bangata ba sa ntseng ba thotse le ba ntseng ba tshohile. Sena e bile sehopotso se hlakileng hore Dikgoka tsa Bong (GBV) di na le sefahleho mme di ama batho ka tsela e matla le e nkang nako e telele.

Khomishenara Kieswetter o itse “Le ha thomo ya rona re le SARS, le ya ho ba Bolaodi ba Lekgetho le Meedi e le ho bokella lekgetho lohle le kolotuwang le ho netefatsa hore bohle ba ikobela tefo ya lekgetho, le ho bebofatsa kgwebisano e molaong, re entse kgetho e hlakileng ya hore re batla ho ba mokgatlo o sebetsang ka boitelo le hore mosebetsi wa rona o tlise diphetoho setjhabeng. Re bile re ananetse mmotlolo wa boetapele o thehilweng hodima bosebeletsu mme re ikemiseditse ho aha tikoloho

ya tshebetso eo re tsotellang bophelo bo botle ba motho ka mong; hore re bontshe ho kgathalla le ho phahamisa kgolo ya batho ka bomong le ho dumella mosebetsi ka mong ho fihella sehlohlolo sa bokgoni ba hae."

O tobokeditse hore boitlamo ba SARS ba "Tikoloho e hlokanang dikgoka tsa bong (GBV)" bo ntse bo tswela pele mme bo tla phetaphetwa. O tswetse pele ka ho hlahisa hore SARS e na le "Kano e kgahlano le Dikgoka tsa Bong (GBV) " le hore ke diphesente tse 100% tsa boetapele ba mokgatlo tse saenileng kano ena le hore ke diphesente tse fetang 80% tsa basebetsi ba 12 364 ba nkileng kano ena. Khomishenara o ikanne hore SARS e tla ba mokgathatema wa bohlokwa ho tliseng tikoloho e kgahlano le Dikgoka tsa Bong (GBV) mona ho tsa Lekgetho le tsa Bolaodi ba Meedi.

Justice Cameron o ile a ananelwa e le e mong wa batho ba mmalwa bao e leng mohlala o motle wa moya wa botho le ho ba motho ya phelang sena.. Tsela e ikgethang ya Justice Cameron ya ho etsa dintho e fane ka kgothaletso e qholotsang ya ho tlisa diphetoho mokgwatshebetso wa tshokollo ya batshwaruwa. O ile a bua a sa lobe letho ka tlhokeho ya ho tobana le dikgoka tsa bong (GBV) le ho se wele lemeneng la ho bua feela ka sena setjhabeng. O hlahisitse hore ntlhakgolo ke hore ho be le netefaletso ya ditlamorao le hore sena ke ona mokgwa o sebetsang le ho feta wa ho sokolla batlodi ba molao. Justice Cameron o kgolwa hore "Ha se boima ba kgalemo empa ke bonnete ba yona bo tlang ho ba thibelo."

Justice o tswetse pele ka ho hlahisa hore ho hlokeha diphetoho tsa motheo tsa mokgwatshebetso le tsela e tobileng e tsamayang mohato ka mong wa ketane ena ya phepele ho arabela bothata bona bo lokelang ho nkela maikutlo a lehlatsipa hloohong. O tobokeditse tlhokeho ya ho fedisa sekgobo se amahanngwang le ho ba lehlatsipa la GBV. O tswetse pele ka ho hlalosa ka bobatsi hore sekgobo sena ha se a lokela ho ba sa lehlatsipa empa se lokela ho ba sa motlodi wa molao le ba shebelletseng sena ha se ntse se etsahala. O ipileditse ho bohle SARS ho tswela pele ho lwantshana le botshopodi ba GBV ya ka mehla, e seng feela ka letsatsi la Ditokelo tsa Botho.

Atikele ya morao tjena e ngotsweng ke Justice Cameron eo sehlooho sa yona e leng "*Harsh prison terms won't solve the crisis of gender-based violence*" e bile motheo wa

dipuisano moo Justice Cameron a tobokeditseng hore "Ditlolo tsa motabo di feta tsena tse tlalehilweng hole. Hobaneng?"

"Sekgobo le tlontlollo di dula le baphonyohi ba dikgoka tsa bong nako e telele. Ya etsang sena hangata o haufi le mophonyohi - kapa mophonyohi a ka be a itshetlehile ho yena ho fumana tshehetso ya ditjhelete. Mohopolo wa hore dikahlolo tse matla di fana ka karabo le hore molao o thata o ka thusa ho rarolla mathata ana, e ba se bonahalang se ka sebetsa hanghang. Ketso e soto e hloka karabelo e soto. Feela ka bomadimabe, ho hlola tjhankaneng nako e telele ha se tharollo - ebile sena se mpefatsa ditaba le ho feta ka ha hangata sena e ba meritaoke ya sepolotiki e re kgelosang hore re qale ho rarolla mathata e leng se hlokwang ke Afrika Borwa e leng netefaletso ya ho tshwarwa le ho tjhotjhiswa, e seng dikahlolo tsa nako e telele, hobane sena ke sona se thibelang bonokwane", ho rialo Justice Cameron.

Selemo sena ke Selemo sa Charlotte Manny Maxeke. Re ka hlompha molwanedi ona wa ditokelo tsa basadi ka boitlamo ba rona mohlaleng oo a seng a o entse. O ile a tsetela ho yena pele hore a tle a fihlelle sehlohlolo sa hae pele mme ka mora moo a ba le kgatelopele, a nka nako ho thusa ba bang le ho ba matlafatsa hore ba be le bokgoni ba bona.

"Ke ipiletsa ho e mong le e mong wa lona ho fihlella sehlohlolo sa lona. Mme ka mora moo le be baetapele ba phetoho eo le batlang ho e bona. Itjarise thomo ya ho fetola lefatshe ka ho etsa hore tikoloho ya hao e be e bolokehileng bakeng sa basadi! Ha re na dikarabo kaofela empa boitlamo ba rona ba ho fetola tikoloho ya tshebetso ho ba e hlokwang dikgoka le kgethollo e tlameha ho ba e ke keng ya lekanngwa" ho rialo Khomishenara Kieswetter nakong eo a neng a phethela ketsahalo ya kajeno.

¹ 9 August 2021 | By Edwin Cameron | Harsh prison terms won't solve the crisis of gender-based violence: <https://www.groundup.org.za/article/why-a-carceral-state-wont-solve-the-crisis-of-gender-based-violence/>

Ho fumana lesedi le fetang lena, ikopanye le SarsMedia@sars.gov.za